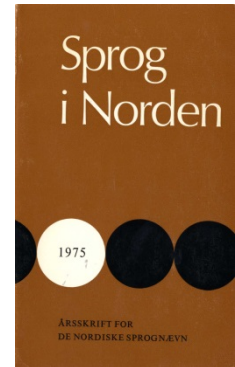

Sprog i Norden

Titel: Om finnarnas svårigheter i att förstå danska
Forfatter: Tove Skutnabb-Kangas
Kilde: Sprog i Norden, 1975, s. 77-83
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Om finnarnas svårigheter i att förstå danska

Av Tove Skutnabb-Kangas

Både i Finland och i Danmark cirkulerar ett antal tragi-komiska historier om finnar som suttit på möte med danskar och deltagit i att fatta en massa beslut — utan att förstå ett ord av vad danskarna har sagt, och utan att alls veta vad de själva har röstat för eller emot.

De allra flesta finska turister i Danmark ger upp efter en tid: de kan kanske hjälpligt göra sig förstådda med hjälp av knagglig svenska eller engelska eller teckenspråk eller genom att tiga, men det är nästan omöjligt för dem att förstå svaren till sina omsorgsfullt formulerade frågor. Det blir envägs-kommunikation: båda parterna kan visserligen *uttrycka* sig men den ena parten förstår nästan inget av vad den andra säger, och också dansken kan ha svårigheter att förstå vad finnen försöker få fram. Många finnar klagar också över att de nog kan förstå lite vid mötena, om danskarna talar skandinaviska eller en mycket långsam och tydlig danska, men då man sedan går till lunchbordet mellan förhandlingarna (där de egentliga kontakterna borde knytas) så förstår de absolut ingenting.

Då man talar om problemet, brukar det mycket ofta för-ringas. Jag har hört otaliga personer komma med kommentarer som "så farligt är det väl ändå inte" och "med lite god vilja klarar man det nog" och "alla har ju läst svenska i skolan och om de bara är några dagar med danskar så blir de vana och sedan går det nog hur bra som helst". Och så blir man serverad några historier om hur en finne var tolk för en grupp svenska deltagare som inte klarade av danskan. Om en finne ännu efter det vågar protestera och säga att det ändå inte är så lätt, blir han/hon effektivt nedtystad. De övriga i

sällskapet får honom/henne att känna sig som en lite enfaldig, språkligt ovanligt obegåvad individ, som tyvärr utgör ett undantag i sin usla danska språkförståelse och som egentligen inte borde delta i det nordiska samarbetet. En skamfläck. Det är m.a.o. ganska allmänt att problemets existens helt förnekas, viftas bort, eller att det görs till ett personligt problem för ett antal dumstämplade individer som inte har en chans att försvara sig.

Då man lite närmare börjar titta efter vilka det är som påstår att de förstod danska hur bra som helst efter några timmars/dagars kontakt med danskarna, blir det uppenbart att det mycket sällan är en finsktalande finne som säger det. Det är oftast finlandssvenskarna, alltså de finländare som har svenska till modersmål, som säger det. Och eftersom de övriga nordborna inte alltid är så väl bevandrade i Finlands språkförhållanden, kommer de inte på tanken att finlandssvenskarna absolut borde jävligförklaras i det här fallet. I den heliga nordiska samarbetsandans namn anser man bara att de ju bör veta hur det förhåller sig eftersom de kommer från Finland — och slutsatsen blir att de finsktalande finnarna inte blir tagna på allvar.

Allan Berthelsen et al. administrerade ett test vid Nordiska Sommaruniversitetets sommarsession i Jyväskylä år 1971 för att få veta hur väl de nordiska deltagarna förstod grannspråken. Deltagarna fick lyssna på olika test som mätte hörförståelse. Resultaten var för Finlands del mycket nedslående: de finska deltagarna förstod just inte danska alls. Trots det hade de flesta minst studentexamen, många hade akademisk slutexamen och en stor del av deltagarna var forskare eller lärare vid olika universitet. Alla var dessutom livligt intresserade av nordiskt samarbete, så motivationen var det inget fel på. Om inte ens personer av det slaget kunde klara av dansk hörförståelse, är det väl ganska klart att största delen av Finlands befolkning inte gör det.

I sin artikel i denna bok konstaterar Poul Lindegård Hjorth att det är svenskan som måste användas som hjälpspråk av båda parterna. Han antar att ”den med svensk nogenlunde fortrolige finne” också kan förstå norska, och att han/hon

också i någon mån kan förstå islänningarnas och färingarnas danska. Undersökningar om detta har vi inte, men jag kan intyga att överdriften är tämligen stor åtminstone när det gäller studenter vid Helsingfors Universitet. På kurserna i praktisk svenska för andra än studenter i nordiska språk kommer det varje år fram att studenterna har mycket stora svårigheter att förstå långsamt och tydligt talad norska i språkstudion, trots att de framför sig har texten, som man dessutom har genomgått på förhand. Likaså har många av dem uppenbara svårigheter att förstå talad rikssvenska, om det talas i normaltempo och om ämnet rör sig utöver de allra mest elementära dagliga behoven. Denna hörförståelse går tämligen snabbt att träna upp, eftersom de studenter som nu börjar sina studier vid universiteten i Finland ännu hör till den kategori som har läst 6—9 år svenska i skolan och som har skrivit svenska som ett obligatoriskt ämne vid student-skrivningen. Men den norska hörförståelsen skulle det troligtvis ta mycket längre tid att öva upp — så lång tid att det är orealistiskt att tro att mer än en liten bråkdel av de finska studenterna kommer att göra det: de studenter som har ett speciellt intresse för Norge. Och danskan...?

Om situationen redan nu är den att varken rikssvenskan, norskan eller danskan förstås ens av alla studenter utan speciell träning (som en del studenter visserligen kan ha fått i skolan genom att lyssna på band när det gäller rikssvenskan), hur kommer den då att vara om några år, då antalet studenter med s.k. lång svenska i skolan (7—9 år beroende på skolformen) drastiskt har gått ner?

Hösten 1973 valde 3,6 proc. (ca 1 000 elever) av eleverna i grundskolkommunernas tredje klass (där undervisningen i det första för eleven främmande språket börjar) svenska som första språk, medan 96,4 proc. valde engelska. På grundskolans högstadium, i klasserna 7—9, läste 4,1 proc. (ca 1 600 elever) svenska som första främmande språk medan 95,9 proc. (nästan 38 000) läste engelska. Läsåret 1971—72 tog 14 proc. av läroverkseleverna svenska som första språk, 83 proc. läste engelska och 3 proc. franska, ryska eller tyska. Svenskans stjärna dalar alltså i mycket snabb takt — den finsktalande

befolkningen i Finland kommer inte att ha särskilt lysande svenskknnskaper om tio år.

Ändå vet vi att svenskan behövs. Enligt en brett upplagd undersökning som utfördes vid det finskspråkiga universitetet i Åbo, Turun Yliopisto, år 1972, toppar svenskan behovet av främmande språk i Finlands näringsliv. Behovet väntas ytterligare öka i framtiden. Av de närmare 700 företag som deltog i undersökningen, meddelade bara 10 proc. att de inte alls behövde svenska i sin verksamhet, medan 32 proc. behövde svenska rätt mycket eller synnerligen mycket.

Det nuvarande språkvalet i skolorna motsvarar alltså behovet mycket dåligt, både för närvarande och i synnerhet med tanke på framtiden. Och om man vill att svenskan skall kunna användas som ett hjälpspråk i kommunikation med danskarna, ser situationen ännu dystrare ut. De flesta finska studenter kommer inte att kunna svenska så väl att de skulle klara sig ens i kommunikation med svenskarna, och oberoende av hur mycket grannspråksundervisning det meddelas i de danska skolorna kommer danskarnas svenska att vara svårare att förstå än svenskarnas svenska.

Enligt Poul Lindegård Hjorth når skoleleverna inte den grad av engelskbehärskning som skulle behövas för att man skulle kunna använda engelska som hjälpspråk — engelskan är alltså enligt honom redan av den orsaken utesluten i de flesta sammanhang. Hur ska man då kunna drömma om att de finska eleverna med den korta svenska som de flesta om några år kommer att ha skulle kunna komma upp till den grad av svenskbehärskning som fordras? Svenskan är ju för finnarna lingvistiskt sett ett mycket mera "främmande" språk än vad engelskan är för danskarna. Också engelskan är för finnarna ett mycket främmande språk — och om Hjorth anser att inte ens danska skolbarn behärskar det tillräckligt väl, hur skall då de finska barnen kunna göra det, också om engelskan blir deras första främmande språk?

Situationen ser alltså egentligen ganska hopplös ut, åtminstone med tanke på finnarnas och danskarnas framtida möjligheter att kommunicera direkt med varandra.

En möjlighet skulle vara att använda tolk. Hjorth tar inte

orealistisk optimism. Ändå är det väl denna grupp som man måste satsa på om vi vill att andra finländare än finlandssvenskar skall kunna bedriva ett samarbete med danskarna.

De studenter i nordiska språk som under sin studietid har haft en termins kurs i danska (3 t./v.) och dessutom varit på en en månads kurs i Danmark, får en viss basfärdighet i dansk hörförståelse, men inte heller de förstår svårare samtalsens då danskarna talar långsamt. Men om danskarna talar skandinaviska, kan denna finska studentgrupp förstå ganska bra. — Svenskläraryöreningen i Finland, dvs. finskspråkiga lärare som undervisar finska barn i svenska som främmande språk, har närmare 1 500 medlemmar, och det är i första hand dem och studenterna som man borde satsa på. Lärarna borde få tillfälle att vistas i Danmark, t.ex. genom att studera vid folkhögskolor eller delta i vidareutbildningskurser på sitt eget område, dvs. språkundervisning, tillsammans med danska lärare, så att de skulle vara tvungna att lyssna på danska och försöka tala det — kurser i danska med enbart finska deltagare är knappast lika effektiva. Dessa lärare skulle sedan ute i skolorna kunna "propagera" för danskan och försöka få den elevgrupp som har valt svenska som första främmande språk att övervinna sin initialskräck för danskan. Attityden till danskan är ju bland de finskspråkiga ofta nu den, att man inte ens lyssnar ordentligt, eftersom man i alla fall "vet" att man ingenting förstår.

När den första skräcken sedan är övervunnen, kunde man försöka få eleverna att bli intresserade av nordiska ungdomsorganisationer, där de så småningom skulle märka att det skulle vara roligt att förstå danska — och därefter skulle det kanske inte vara svårt att få dem med på kurser i dansk hörförståelse, som eventuellt delvis kunde organiseras i Danmark. Lärarbristen i Finland är ju påtaglig: vi har i detta nu endast två danska lektorer vid våra universitet, och inte en enda ute i skolorna!

Men om vi vill komma igång med ansiktslyftningen i grannspråkförståelse, borde det ske snabbt, för snart finns det ju inga elever kvar i skolorna som läser svenska som första främmande språk. En populariseringskampanj för svenska

språket som första främmande språk har just kommit igång: information om behovet av svenska och om möjligheterna att ändra skolstadgan i kommuner där alla elever nu måste börja med engelskan skickas ut till föräldrarna, informationsmöten och frågestunder anordnas för kommunala beslutsfattare och skolmyndigheter, tvåspråkigheten i finska och svenska diskuteras. Men oberoende av hur denna kampanj utfaller, tror jag att en satsning på de finnar som kan svenska bäst och ett accepterande av tolkningens nödvändighet i många fler situationer än hittills är några av de få möjligheter som står oss till buds. Men framför allt tror jag att vi måste acceptera faktum: de flesta finnar kommer aldrig att kunna förstå danskarna verbalt, hur mycket än båda länderna satsar på svenskundervisning. För de flesta existerar alltså möjligheterna engelska, tolk eller icke-verbal kommunikation. Ingen av lösningarna är helt sympatisk, men huvudsaken är ju ändå att vi verkligen VILL umgås med varandra — målet måste bli viktigare än medlen.

